

Nr 319.

Av herr Granström, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade bestämmelser beträffande fortsättningsskolans organisation m. m.

I det sakkunnigebetänkande, som legat till grund för den kungl. propositionen angående ändrade bestämmelser beträffande fortsättningsskolans organisation m. m., finnes ett så lydande uttalande: »Den möjlighet, som hittills förefunnits att efter förhållandena organisera fortsättningsskolorna på olika sätt, bör enligt sakkunnigas mening än mera utvidgas. Genom att öppna ytterligare utvägar för skoldistriktet att anpassa skolväsendet efter de skilda orternas behov synes man kunna icke obetydligt underlätta fullgörandet av skolplikten, ehuru dess omfattning bibehålles i huvudsak oförändrad.»

Detta är ett uttalande, som man till alla delar vill underskriva såsom ledande grundsats, då det gäller även fortsättningsskolans organisation, och därest det lämnades skoldistriktet större möjlighet att anpassa fortsättningsskolans organisation efter de olika förhållandena på varje ort, skulle säkerligen åtskilligt av de svårigheter, som på många håll orsaka ovilja mot fortsättningsskolan, försvinna. Bland de möjligheter, som förefinnas, synes dock såväl Kungl. Maj:t som de sakkunniga förbiset en möjlighet, i alla händelser synes den ej mera ingående ha prövats, den nämligen, att fortsättningsskolans hela kurs, d. v. s. vad som nu motsvarar de båda årskurserna, förläggas till ett enda läsår om ock under skilda kalenderår. Detta är så mycket egendomligare som Kungl. Maj:ts förslag innefattar möjlighet för genomgåendet av fortsättningsskolans kurs under kortare tid än två läsår under den förutskattningen, att kursen begynnes under samma läsår, då eleven avgår från den egentliga folkskolan. Med minst lika starka skäl kan man visa på den anordningen, att eleven under hösten av det kalenderår, då han avgår från folkskolan, begynner fortsättningsskolan för att sedan avsluta den under förra delen av påföljande kalenderår, alltså i det närmaste hela fortsättningsskolekursen förlagd till det läsår, som följer närmast på avgången från den egentliga folkskolan.

Anordningen med fortsättningsskolekursens fördelning på tvenne på varandra följande läsår har tydligen sin grund i — vad som också upprepade gånger utsagts — det från pedagogisk synpunkt önskvärda uti att lärjungen så länge som möjligt må stanna under lärarens personliga tillsyn, fostran och ledning. Det kan emellertid starkt ifrågasättas, huruvida det avsedda

ändamålet uppnås eller om icke tvärtom genom denna anordning uppstå olägenheter, som visa sig större än de vunna fördelarna.

Den tid, varunder lärjungarne vid undervisningen stå under lärarens direkta påverkan, är mycket kort, c:a $\frac{1}{10}$ av de två levnadsår det här är fråga om, och intrycken från annat håll äro starka och kanske gående i rakt motsatt riktning. Att lärjungen formellt står under lärarens ledning, torde ej kunna förebygga, att dessa påverkningar göra sig gällande. Ännu starkare blir denna påverkan, om med den förenas direkt olust och motvilja för deltagande i skolarbete. »Den hund, som drives till skogen, biter ej många harar.» En intresserad lärare torde alltid kunna finna utvägar att stå i kontakt med sina lärjungar, även om icke dessa äro bundna av skolplikt.

Däremot torde vara ovederläggligt, att den obligatoriska skolgången i fortsättningsskolans *andra* läsår lägger stora hinder i vägen för lärjungarnas möjlighet att övergå till praktisk verksamhet och finna sin utkomst i livet. De äro då i regel fyllda 15 år. Jordbrukarnes barn behövas för att biträda i hemmet, i all synnerhet är detta förhållandet i småbrukarehemmen. Många, gossar som flickor, måste se sig om efter en plats, och därest en sådan erhålles så kan den kanske ej behållas för deltagandet i det andra läsårets kurs. Eller också hindras erhållandet av plats genom den föreliggande fortsättningsskolekursen. Sådant föder olust och förtager möjligheten, att undervisningen skall lämna ett gott resultat. Ja, det finnes exempel på att formlig obstruktion förekommit.

En avsevärd del av de olägenheter, som det andra undervisningsåret i fortsättningsskolan medför, skulle kunna avlyftas utan att undervisningens innehåll behöfde inskränkas, om fortsättningsskoleundervisningen — med lärjungarne fortfarande fördelade i två klasser och med samma kurs som nu — finge i sin helhet förläggas till närmast på avgången från den egentliga folkskolan följande läsår. Då läsåret i de flesta skolor numera torde börja 1 juli, skulle i så fall första kursen komma att förläggas till hösten och den andra till därpå följande vår och lärjungarna sålunda bliva lediga från obligatorisk skolplikt ett år tidigare än med nu gällande bestämmelser. Även med en sådan anordning skulle fortsättningsskolan fortfarande kunna anordnas såsom dagskola eller såsom aftonskola eller såsom kombinerad dag- och aftonskola. Givetvis skulle skolans myndigheter vara fria att välja den organisationsform, som befundes lämpligast, mitt förslag innebär endast, att till de övriga organisationsformer, som komma att fastställas, även skulle läggas denna att användas, där den befines lämplig och ändamålsenlig.

Den invändning kan göras mot här föreslagna anordning, att vid dess användande det skulle bliva svårare att anskaffa behöfliga lärarekrafter. Folkskolans lärarekrafter skulle på grund av i folkskola och slöjdskola upptagen tid ej ha tid att också undervisa i fortsättningsskolan. För min del kan jag ej finna en sådan invändning bärande. I skolor med mindre barnantal torde den mindre betungande undervisningen bereda möjlighet att även

undervisa i fortsättningsskolan. Och i skolor med flera lärare kan frågan säkerligen lösas genom lämplig fördelning av arbetet mellan olika lärare. Slutligen finnes ingenstädes stadgat, att lärare i fortsättningsskola skall vara lärare i folkskola. Det kan mycket väl vara annan av kungl. skolöverstyrelsen såsom kompetent förklarad person. Och sådana förhållandena nu äro, torde det icke möta allt för stora svårigheter att finna sådan undervisare, om folkskolans lärarepersonal ej kan åtaga sig.

En annan invändning är den, att eleverna äro för unga att kunna tillägna sig undervisningen. Jag tror, att det i detta hänseende icke gör stor skillnad ett år fram eller tillbaka. Man torde få medgiva, att det meddelade ligger över elevens mognad och fattningsförmåga, även där fortsättningsskola anordnas som tvåårig. Mycket av det meddelade blir endast minneskunskap, som först senare fattas och förstås. Men eleverna ha på detta tidigare stadium fördelen av en skolträning, som ännu icke förlorats, och av ett intresse, som ännu icke hunnit förflyktiga. Därjämte skulle med en sådan anordning, där undervisningen utan större avbrott fortsatte, vinnas den fördelen, att tid icke i samma grad behövde upptagas för repetitioner, en olägenhet som av sakkunnige erkännes följa med den nuvarande anordningen.

Då det synes mig nödvändigt till förtagande av den impopularitet, som mångenstädes möter fortsättningsskolan och som framträder såväl i stad som på landsbygd, att fortsättningsskolan får en så praktisk anordning som möjligt och sådan, att den icke lägger hinder i vägen för lärjungarnes införande i det praktiska arbetet, och då jag trott mig finna en möjlighet härtill i den nu föreslagna anordningen, så har jag vågat framlägga den till riksdagens prövning. Jag är icke utan all erfarenhet på området, då jag i nära 40 år undervisat i fortsättningsskolan.

På grund av vad jag sålunda anfört, tillåter jag mig sålunda hemställa,

att riksdagen måtte besluta att bland godkända organisationsformer för fortsättningsskolan även upptaga den anordningen, att fortsättningsskolans hela undervisningstid, 360 undervisningstimmar, förlägges till ett läsår i enlighet med ovan framställda förslag.

Stockholm den 9 mars 1932.

A. J. Granström.